

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227



IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 9

2026



Founded in 2024



publishscience.uz



publish_science_journal@mail.ru



PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

HUNARMANDCHILIKKA OID AMALIY TOPSHIRIQLARNI KREDIT-MODUL TIZIMINING MUSTAQIL TA'LIM KOMPONENTIGA INTEGRATSIYALASH METODIKASI

Turdikulova Sevara Abdumo'minovna

Qo'qon davlat universiteti, mustaqil izlanuvchi.

e-mail: sevaraturdikulova10@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4795-6191>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada hunarmandchilikka oid amaliy topshiriqlarni kredit-modul tizimining mustaqil ta'lim komponentiga integratsiyalashning pedagogik-metodik asoslari yoritilgan. Tadqiqotning asosiy e'tibori bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarida hunarmandchilikka oid kasbiy sifatlarni shakllantirish jarayonida mustaqil ta'lim mazmunini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish masalasiga qaratilgan. Kredit-modul tizimida talabani o'quv faoliyatini mustaqil rejalashtirishi, ta'lim natijalariga yo'naltirilgan topshiriqlarni bajarishi va o'zlashtirish jarayonini refleksiv baholashi muhim didaktik omil sifatida qaratiladi. Ilmiy manbalarda ham mustaqil ta'limni tashkil etishda individual yondashuv, o'z-o'zini baholash, muammoli va loyiha asosidagi topshiriqlardan foydalanish talabani mustaqilligi hamda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: kredit-modul tizimi, mustaqil ta'lim, amaliy topshiriq, hunarmandchilik, kasbiy sifatlari, kasbiy kompetensiya, loyiha faoliyati, ijodiy topshiriq, refleksiv baholash, mezonli baholash, amaliy ta'lim, milliy hunarmandchilik.

МЕТОДИКА ИНТЕГРАЦИИ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ ПО РЕМЕСЛЕННОМУ В КОМПОНЕНТ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ

Турдикулова Севара Абдумуниновна

Кокандский государственный университет, независимый исследователь.

Аннотация.

В статье раскрываются педагогико-методические основы интеграции практических заданий по ремесленничеству в компонент самостоятельного обучения кредитно-модульной системы. Основное внимание уделяется вопросу сочетания содержания самостоятельного обучения с практической деятельностью в процессе формирования профессиональных качеств, связанных с ремесленничеством, у будущих учителей технологии. В кредитно-модульной системе самостоятельное планирование студентом своей учебной деятельности, выполнение заданий, ориентированных на результаты обучения, и рефлексивная оценка процесса освоения учебного материала рассматриваются как важные дидактические факторы. В научных источниках также подчеркивается, что индивидуальный подход, самооценивание, использование проблемных и проектных заданий при организации самостоятельного обучения способствуют развитию самостоятельности студентов и их профессиональных компетенций.

Ключевые слова: кредитно-модульная система, самостоятельное обучение, практическое задание, ремесленничество, профессиональные качества, профессиональная компетентность, проектная деятельность, творческое задание, рефлексивное оценивание, критериальное оценивание, практическое обучение, национальные ремесла.

METHODOLOGY FOR INTEGRATING CRAFT-BASED PRACTICAL TASKS INTO THE INDEPENDENT LEARNING COMPONENT OF THE CREDIT-MODULE SYSTEM

Turdikulova Sevara Abdumo'minovna

Kokand State University, Independent Researcher.

Abstract.

This article examines the pedagogical and methodological foundations for integrating craft-based practical tasks into the independent learning component of the credit-module system. The study focuses primarily on integrating independent learning content with practical activities in the process of developing craft-related professional qualities in future technology teachers. Within the credit-module system, students' independent planning of their learning activities, completion of tasks oriented toward learning outcomes, and reflective assessment of the learning process are regarded as important didactic factors. Academic literature also emphasizes that an individualized approach, self-assessment, and the use of problem-based and project-based tasks in organizing independent learning contribute to the development of students' autonomy and professional competencies.

Keywords: credit-module system, independent learning, practical task, craftsmanship, professional qualities, professional competence, project-based activity, creative task, reflective assessment, criterion-based assessment, practical education, traditional crafts.

Kirish. Oliy ta'lim tizimida kechayotgan transformatsion jarayonlar zamonaviy mutaxassis tayyorlashning mazmuni, shakli va metodik mexanizmlarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Bugungi kunda ta'lim natijasini faqat talabaning nazariy bilimlarni o'zlashtirish darajasi bilan belgilash yetarli emas; uning mustaqil izlanishi, o'zlashtirilgan bilimlarni amaliy vaziyatga tatbiq etishi, kasbiy muammolarni tahlil qilishi, texnologik yechim ishlab chiqishi va yaratilgan natijani tanqidiy baholay olishi ham muhim kompetensiyaviy ko'rsatkich sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida nazariy bilim va amaliy faoliyat o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash pedagogik tayyorgarlikning sifat ko'rsatkichlarini belgilovchi omillardan biridir.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida talabalar kontingentining izchil kengayib borishi mazkur masalaning amaliy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, oliy ta'lim tashkilotlarida tahsil olayotgan talabalar soni 2020/2021 o'quv yilidagi 571,5 ming nafardan 2025/2026 o'quv yilida 1,535 million nafarga yetgan. Demak, besh yil davomida talabalar soni qariyb 2,7 baravar ko'paygan. 2024/2025 o'quv yilida 1,4328 million nafarni tashkil etgan mazkur ko'rsatkichning bir yil ichida 1,535 million nafarga yetishi 7,1 foizlik o'sishni anglatadi.

Talabalar kontingentining bunday sur'atlarda kengayishi oliy ta'lim oldiga miqdoriy qamrovni oshirish bilan bir qatorda, ta'lim jarayonini individualizatsiyalash, talabaning mustaqil faoliyatini samarali tashkil etish va o'quv yuklamasini natijaga yo'naltirish kabi metodik vazifalarni ham qo'yimoqda. Katta talaba kontingenti sharoitida faqat auditoriya mashg'ulotlariga tayanish orqali har bir talabaning individual kasbiy rivojlanishini to'liq ta'minlash murakkablashadi. Shu sababli mustaqil ta'limning mazmuni va metodik tashkil etilishi ta'lim sifatining yordamchi komponenti emas, balki uning tarkibiy va funksional qismiga aylanmoqda.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida kredit-modul tamoyillarining joriy etilishi mazkur jarayon uchun institutsional asos yaratdi. Kredit-modul tizimining asosiy xususiyatlaridan biri ta'lim jarayonini talabaning mustaqil faoliyati bilan uzviy bog'lash, uning o'quv yuklamasini kreditlar asosida hisoblash, individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish va ta'lim natijalarini aniq mezonlar asosida baholashdan iborat. Amaldagi yondashuvlarda auditoriya mashg'ulotlari bilan mustaqil ta'limning o'zaro nisbati ham qayta ko'rib chiqilib, ayrim ta'lim dasturlarida 50/50 yoki 40/60 nisbatidagi modellar qo'llanilayotgani qayd etilgan.

Mazkur o'zgarishning mohiyatini faqat mustaqil ta'lim soatlari miqdorining ko'payishi bilan izohlash metodik jihatdan yetarli emas. Chunki talabaning mustaqil faoliyatiga ajratilgan vaqtning ko'pligi o'z-o'zidan yuqori ta'lim natijasini kafolatlamaydi. Asosiy masala — ushbu vaqtni qanday mazmun bilan to'ldirish, qanday topshiriqlar orqali talabaning kasbiy faoliyatini modellashtirish va bajarilgan ishni qanday mezonlar asosida baholashdir. Shu jihatdan mustaqil ta'limning samaradorligini uning miqdoriy ko'rsatkichi emas, balki kasbiy natijadorligi orqali baholash zarur.

Texnologik ta'lim yo'nalishi mazkur masalada o'ziga xos metodik yondashuvni talab qiladi. Chunki bo'lajak texnologiya o'qituvchisining kasbiy faoliyati nazariy bilim bilan bir qatorda materiallar, asbob-uskunalar, texnologik jarayonlar, konstruktiv yechimlar va amaliy mahsulotlar bilan ishlashni nazarda tutadi. Shu sababli uning mustaqil ta'limini faqat referat, taqdimot, nazariy savollarga javob yoki axborot izlash bilan cheklash kasbiy tayyorgarlikning amaliy komponentini yetarlicha namoyon eta olmaydi. Mustaqil ta'lim mazmuni kasbiy faoliyatga yaqinlashtirilgan sari talabaning o'quv faoliyati bilan kelajakdagi pedagogik faoliyati o'rtasidagi funksional bog'liqlik kuchayadi.

Ana shunday metodik imkoniyatlardan biri — hunarmandchilikka oid amaliy topshiriqlarni mustaqil ta'lim jarayoniga integratsiyalashdir. Hunarmandchilikning pedagogik imkoniyati uning amaliy, ijodiy va texnologik xarakteri bilan belgilanadi. Masalan, kashtachilik topshirig'ida talaba naqsh va chok turini tanlaydi, kompozitsion yechim ishlab chiqadi va amaliy namuna yaratadi; quroqchilikda geometrik shakllar nisbatini hisoblaydi va kompozitsiya tuzadi; zardo'zlikda naqsh elementlarini texnologik jihatdan moslashtiradi; naqqoshlikda rang, ritm va kompozitsiya uyg'unligini mustaqil izlaydi; kulolchilikda esa shakl, hajm va bezak o'rtasidagi mutanosiblikni amaliy faoliyat orqali anglaydi.

Demak, hunarmandchilikka oid topshiriq oddiy mustaqil ish emas, balki talabaning bir vaqtning o'zida bir necha kasbiy harakatlarni amalga oshirishini talab qiladigan kompleks didaktik birlik sifatida qaralishi mumkin. Bunda talaba o'quv materialini o'zlashtiradi, texnologik jarayonni rejalashtiradi, material va vositalarni tanlaydi, amaliy faoliyatni bajaradi, yuzaga kelgan muammoni mustaqil hal qiladi, tayyor mahsulotni baholaydi va o'z faoliyatini refleksiv tahlil qiladi. Natijada nazariy bilimning amaliy faoliyatga transformatsiyasi sodir bo'ladi.

Mavzuning dolzarbligi O'zbekiston oliy ta'lim tizimida ta'lim shakllarining diversifikatsiyalashuvi bilan ham bog'liq. 2024/2025-o'quv yili boshida mamlakat oliy ta'lim tashkilotlarida 1 432,8 ming nafar talaba tahsil olgan bo'lib, ularning 707,3 ming nafari kunduzgi, 52,1 ming nafari kechki va 673,4 ming nafari sirtqi ta'lim shakliga to'g'ri kelgan. Bu ko'rsatkichlar talabalarining ta'lim olish sharoitlari va mustaqil faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari bir xil emasligini ko'rsatadi. Shuning uchun mustaqil ta'lim topshiriqlari universal va passiv xarakterdagi vazifalar emas, balki talabaning individual tayyorgarligi, amaliy imkoniyati va kasbiy yo'nalishiga moslashtiriladigan metodik tizim sifatida ishlab chiqilishi lozim.

Mazkur nuqtayi nazardan, hunarmandchilikka oid amaliy topshiriqlarni kredit-modul tizimiga integratsiyalashda topshiriqning o'zi emas, balki uning didaktik konstruksiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Ya'ni topshiriq avvalo modulning rejalashtirilgan o'quv natijasidan kelib chiqishi, muayyan kasbiy sifatni rivojlantirishga xizmat qilishi, bajarish bosqichlari aniq belgilanishi, talabaga zarur metodik yo'riqnoma berilishi va yakuniy natija oldindan ishlab

chiqilgan mezonlar asosida baholanishi kerak. Bunday yondashuvda mustaqil ta'lim nazoratdan tashqari bajariladigan ish emas, balki maqsadli loyihalashtirilgan kasbiy rivojlanish muhitiga aylanadi.

Shu asosda maqolada ilgari surilayotgan metodik yondashuvni quyidagi mantiqiy ketma-ketlikda ifodalash mumkin: "modulning o'quv natijasi → kasbiy topshiriq → mustaqil texnologik faoliyat → amaliy mahsulot → mezonli baholash → reflektiv tahlil". Mazkur zanjirning har bir bo'g'ini avvalgisini mantiqan davom ettiradi. Bunda amaliy mahsulot yakuniy natijaning moddiy ifodasi bo'lsa, refleksiya talabani o'z faoliyatidagi kuchli va takomillashtirilishi zarur bo'lgan jihatlarni aniqlashga imkon beradi.

Oliy ta'lim talabalarining soni 2020/2021–2025/2026-o'quv yillari davomida qariyb 2,7 baravar oshgani mavjud ta'lim modelida mustaqil ta'limning boshqariladigan va natijaga yo'naltirilgan komponent sifatidagi ahamiyati kelgusida ham ortib borishini taxmin qilish imkonini beradi. Biroq bu yerda prognoz talabalar sonining mexanik ravishda o'sishini emas, balki katta kontingent sharoitida individual kasbiy tayyorgarlikni ta'minlash uchun mustaqil faoliyatni metodik jihatdan differensiallashtirishga ehtiyoj kuchayishini anglatadi. Shuning uchun kelgusida mustaqil ta'limning samaradorligi uning ajratilgan soatlari bilan emas, balki talabani shu vaqt davomida yaratgan kasbiy mahsuloti, mustaqil qarori, texnologik yechimi va reflektiv xulosasi orqali ko'proq namoyon bo'lishi kutiladi.

Shunday qilib, kredit-modul tizimida hunarmandchilikka oid amaliy topshiriqlarni mustaqil ta'lim komponentiga integratsiyalash masalasi bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini amaliyotga yo'naltirish, individual ta'lim faoliyatini faollashtirish va hunarmandchilikka oid kasbiy sifatlarni izchil rivojlantirishning metodik vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur yondashuvda talaba tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki bilimni amaliy faoliyatda qayta ishlab, texnologik mahsulotga aylantiruvchi, natijani baholovchi va o'z faoliyatini takomillashtiruvchi subyekt sifatida qaraladi. Ana shu jihat tadqiqotning asosiy metodik muammosini tashkil etadi.

Kredit-modul ta'lim sharoitida talabani mustaqil faoliyatini tashkil etish masalasi MDH mamlakatlari pedagogik tadqiqotlarida ta'lim natijalarini kompetensiyaviy yondashuv asosida qayta talqin qilish bilan bog'liq holda rivojlanib kelmoqda. Mazkur tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mustaqil ta'limning zamonaviy talqini uni auditoriyadan tashqarida bajariladigan qo'shimcha ish sifatida emas, balki ta'lim natijasini shakllantiruvchi faoliyat sifatida qarashga yo'nalmoqda. Xususan, Rossiya pedagogik tadqiqotlarida mustaqil ishni kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish vositasi sifatida tashkil etish, uning mazmunini ta'lim dasturining kompetensiyaviy natijalari bilan muvofiqlashtirish zarurligi asoslangan [1].

L. P. Kvashko va V. V. Kvashko mustaqil ta'limni talabani kasbiy kompetentligini rivojlantirish omili sifatida talqin qilib, uning samaradorligi maxsus metodik tizim bilan ta'minlangandagina yuqori natija berishini ta'kidlaydi [2]. Mazkur nazariy pozitsiya tadqiqotimiz uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki hunarmandchilikka oid topshiriqning o'zi hali kasbiy sifatni shakllantirmaydi; uning kasbiy rivojlantiruvchi imkoniyati topshiriqning maqsadi, murakkablik darajasi, bajarish algoritmi, mustaqillik darajasi va baholash mezonlari bilan belgilanadi.

Rossiya tadqiqotchilari L. I. Kutepova, O. A. Nikishina, E. A. Aleshugina, D. A. Loshkareva va D. S. Kostylevlarning ishlarida mustaqil ta'limni tashkil etishda tizimlilik, modullilik, mazmunni strukturalash, faoliyatga yo'naltirish, boshqariluvchanlik va didaktik qo'llab-quvvatlash tamoyillari ajratib ko'rsatiladi [3]. Ushbu yondashuvdan kelib chiqib, hunarmandchilikka oid topshiriqlarni mustaqil ta'limga integratsiyalashda ham ularni alohida, bir-biridan uzilgan vazifalar tarzida emas, balki modulning ichki mantiqiga bo'ysundirilgan tizim sifatida loyihalash maqsadga muvofiq.

Bundan tashqari, Rossiya oliy pedagogik ta'limida mustaqil faoliyatni faollashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda mustaqil ishning kasbiy kompetentlik, ijodkorlik, mas'uliyat, refleksivlik va o'z-o'zini boshqarish sifatlarini rivojlantirishdagi roli qayd etilgan [4]. V. N. Zaporozhets mustaqil faoliyatni faollashtirishni talabani motivatsiyasi, ijodkorligi, mustaqilligi va refleksivligini rivojlantirish bilan bog'laydi; bunda modul-reyting tizimi topshiriqlarni muntazam bajarish va natijalarni bosqichma-bosqich nazorat qilish imkonini beruvchi mexanizm sifatida qaraladi [4].

Qozog'iston tajribasi ham mazkur masalani tadqiq qilish uchun muhim metodologik asos beradi. Qozog'iston Respublikasining kredit texnologiyasi bo'yicha me'yoriy yondashuvda talabani mustaqil ishi o'qituvchi rahbarligidagi faoliyat va to'liq mustaqil bajariladigan faoliyatga ajratiladi. Kredit texnologiyasining asosiy vazifalari qatorida ta'limni individuallashtirish, talabani mustaqil ishining roli va samaradorligini kuchaytirish hamda ta'lim natijalarini shaffof baholash belgilangan [5].

Qozog'iston oliy ta'lim tizimining statistik dinamikasi ham ushbu metodik muammoning ko'lamini ko'rsatadi. 2023/2024-o'quv yilida mamlakat oliy ta'lim tashkilotlarida 592,7 ming talaba tahsil olgan bo'lsa, 2024/2025-o'quv yilida bu ko'rsatkich 624,5 ming nafarga yetgan. 2025/2026-o'quv yilining boshida esa talabalar soni 678,1 ming nafarni tashkil etgan. Shunday qilib, ikki yil ichida talaba kontingenti qariyb 14,4% ga oshgan. 2025/2026-o'quv yilida yangi qabul qilingan talabalar soni 208,9 ming nafarga yetib, avvalgi yilga nisbatan birinchi kursga qabul 13,7% ga oshgan.

Mazkur ko'rsatkichlarni oddiy statistik o'sish sifatida emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etishning metodik modeli uchun signal sifatida baholash mumkin. Talabalar kontingenti kengaygan sari o'qituvchining har bir talabaga bir xil hajmda individual amaliy rahbarlik ko'rsatish imkoniyati nisbatan cheklanadi. Shuning uchun kelgusida mustaqil ta'limni aniq algoritmlashtirilgan, differensiallashtirilgan va natijasi o'lchanadigan amaliy topshiriqlar asosida tashkil etish ehtiyoji kuchayishi kutiladi. Bu prognoz talabalar sonining o'sish tendensiyasi va kredit texnologiyasining mustaqil faoliyatni kuchaytirishga qaratilgan institutsional talablari o'rtasidagi mantiqiy bog'liqlikka asoslanadi.

Qozog'iston tajribasining yana bir muhim jihati shundaki, 2025/2026-o'quv yilida mamlakatdagi 116 ta oliy ta'lim tashkilotida 678,1 ming talabani 99,8 foizi kunduzgi, atigi 0,2 foizi sirtqi shaklda ta'lim olgan. Bu ko'rsatkich kunduzgi ta'limning yuqori ulushiga qaramay, kredit texnologiyasi sharoitida auditoriya mashg'ulotlaridan tashqari

mustaqil faoliyatni tizimli tashkil etish zaruratini bekor qilmasligini ko'rsatadi. Aksincha, kunduzgi ta'limda ham mustaqil faoliyatni amaliy-kasbiy topshiriqlar bilan mazmunan to'ldirish ta'lim natijasini chuqurlashtirish imkonini beradi.

MDH ilmiy makonida texnologik ta'limning amaliy komponentiga bag'ishlangan tadqiqotlar ham mavzuning ikkinchi muhim tomonini ochib beradi. S. P. Pavxning tadqiqotida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarini tayyorlash mazmunida dekorativ-amaliy san'atni o'rganish jarayonini nazariy, badiiy-amaliy va metodik tayyorgarlik birliklarida tashkil etish zarurligi asoslangan [6]. Muallif badiiy-amaliy tayyorgarlikni bo'lajak texnologiya o'qituvchisining ijodiy faoliyat tajribasini rivojlantiruvchi muhim komponent sifatida ko'rsatadi.

D. V. Maliy tomonidan 2025–2026-yillarda chop etilgan tadqiqotlarda ham bo'lajak texnologiya o'qituvchilarini dekorativ-amaliy san'at texnikalaridan foydalanishga tayyorlash masalasi ko'rib chiqilgan. Tadqiqotlarda bo'lajak o'qituvchining dekorativ-amaliy san'at texnikalarini egallashi nafaqat amaliy mahorat, balki kelgusida ushbu texnikalarni o'qituvchilarga pedagogik jihatdan yetkazish kompetensiyasi bilan bog'lanadi [7].

Shu bilan birga, yuqoridagi tadqiqotlar tahlili muayyan metodik bo'shliqni aniqlash imkonini beradi. Bir guruh tadqiqotlarda kredit-modul tizimi va mustaqil ta'lim, ikkinchi guruhda bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining amaliy tayyorgarligi va dekorativ-amaliy san'at, uchinchi guruhda esa kompetensiyaviy baholash va mustaqil faoliyat alohida tadqiq etilgan. Biroq ushbu uch yo'nalishning yagona metodik konstruksiya sifatida — ya'ni hunarmandchilikka oid amaliy topshiriqni kredit-modul tizimining mustaqil ta'lim komponenti sifatida loyihalash masalasi yetarlicha tizimlashtirilmagan. Mazkur maqolaning ilmiy yo'nalishi aynan shu metodik bo'shliqni to'ldirishga qaratiladi.

Tadqiqot metodologiyasi kompetensiyaviy, faoliyatga yo'naltirilgan, tizimli, modul va amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvlar integratsiyasiga asoslandi. Bunday metodologik birlikma tanlanishining sababi shundaki, bo'lajak texnologiya o'qituvchisining hunarmandchilikka oid kasbiy sifati bitta bilim yoki ko'nikma bilan chegaralanmaydi. U texnologik bilim, amaliy bajarish, ijodiy loyihalash, mustaqil qaror qabul qilish, natijani baholash va refleksiv tahlil kabi o'zaro bog'langan komponentlarning yaxlit tizimi sifatida namoyon bo'ladi.

Tizimli yondashuv asosida hunarmandchilikka oid amaliy topshiriq mustaqil ta'limning alohida elementi emas, balki modulning maqsadi, mazmuni, faoliyat shakli, kutilayotgan natija va baholash mexanizmi bilan o'zaro bog'langan didaktik tizim sifatida qaraldi. Shu asosda maqolada amaliy topshiriqning quyidagi strukturaviy modeli taklif qilinadi:

maqsad → kasbiy vazifa → texnologik harakat → amaliy mahsulot → baholash → refleksiya.

Kompetensiyaviy yondashuv esa topshiriq natijasini "topshiriq bajarildi yoki bajarilmadi" mezon bilan cheklamasdan, talabaning qanday kasbiy qobiliyatni namoyon qilganini aniqlash imkonini beradi. Masalan, kashtachilik topshirig'ida naqshni to'g'ri tikish texnologik ko'nikmani; mustaqil kompozitsiya yaratish kreativlikni; materialni mustaqil tanlash texnologik qaror qabul qilishni; tayyor mahsulotdagi kamchiliklarni aniqlash esa refleksiv kompetensiyani ifodalashi mumkin.

Bunday differensiallashtirish MDH pedagogik tadqiqotlarida ilgari surilgan mustaqil faoliyatni boshqarish, topshiriqlarni kompetensiyaviy natijalar bilan bog'lash va o'quv-professional faoliyatga yaqinlashtirish tamoyillari bilan uyg'unlashadi [1–4].

Tadqiqotda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni qiyosiy-tahliliy o'rganish, kontent-tahlil, pedagogik kuzatish, suhbat, amaliy topshiriqlarni loyihalash, mezonli baholash, statistik taqqoslash va pedagogik modellashtirish usullaridan foydalanish nazarda tutildi.

Adabiyotlar tahlilida MDH mamlakatlarining ilmiy manbalari uch yo'nalish bo'yicha guruhlashtirildi:

1. kredit-modul va kredit texnologiyasi sharoitida mustaqil ta'lim;
2. bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining amaliy va kasbiy tayyorgarligi;
3. dekorativ-amaliy san'at va hunarmandchilikni pedagogik tayyorgarlikka integratsiyalash.

Mazkur guruhlash natijasida tadqiqotning konseptual modeli ishlab chiqildi. Statistik tahlilda esa mavjud rasmiy ma'lumotlar asosida talabalar kontingenti dinamikasi, ta'lim shakllari va kredit texnologiyasining mustaqil ta'limga qo'yadigan talablari o'zaro qiyoslandi. Masalan, Qozog'istonda oliy ta'lim talabalari sonining 2023/2024-yildagi 592,7 ming nafardan 2025/2026-yilda 678,1 ming nafarga yetishi 85,4 ming nafarlik yoki taxminan 14,4% o'sishni ko'rsatadi.

Ushbu statistik tendensiya asosida quyidagi metodik xulosa chiqarildi: talaba kontingenti o'sib borayotgan sharoitda ta'lim sifati faqat auditoriya mashg'ulotlarining intensivligini oshirish orqali emas, balki mustaqil faoliyatni metodik jihatdan aniq loyihalash va natijasini o'lchash orqali ham ta'minlanishi zarur. Kelgusi bosqichda raqamli ta'lim platformalari, elektron portfoliolar, videoyo'riqnomalar va mezonli elektron baholash vositalarini hunarmandchilikka oid mustaqil topshiriqlar bilan birlashtirish ushbu jarayonning tabiiy rivojlanish yo'nalishlaridan biri bo'lishi mumkin. Bu prognoz kredit texnologiyasining individuallashtirish va mustaqil faoliyatni kuchaytirish tamoyillari hamda oliy ta'lim kontingentining o'sish dinamikasidan kelib chiqadi [5].

Tadqiqot doirasida hunarmandchilikka oid amaliy topshiriqlarni mustaqil ta'limga integratsiyalashning mualliflik modeli olti bosqichli ko'rinishda taklif etiladi:

1-bosqich — diagnostik tayyorgarlik. Talabaning hunarmandchilik bo'yicha mavjud bilim, amaliy tajriba va texnologik tayyorgarlik darajasi aniqlanadi.

2-bosqich — topshiriqni loyihalash. Modulning o'quv natijalaridan kelib chiqib, muayyan kasbiy sifatni rivojlantiruvchi amaliy vazifa ishlab chiqiladi.

3-bosqich — mustaqil texnologik faoliyat. Talaba material, vosita va texnologik ketma-ketlikni tanlab, topshiriqni mustaqil bajaradi.

4-bosqich — amaliy mahsulot yaratish. Faoliyatning yakuniy natijasi real hunarmandchilik mahsuloti, eskiz,

kompozitsiya, texnologik namuna yoki loyiha ko'rinishida ifodalanadi.

5-bosqich — mezonli baholash. Mahsulot texnologik aniqlik, estetik-kompozitsion yechim, mustaqillik, ijodkorlik va funktsionallik kabi indikatorlar asosida baholanadi.

6-bosqich — reflektiv tahlil. Talaba o'z faoliyatidagi erishilgan natijalar, texnologik qiyinchiliklar va keyingi takomillashtirish yo'nalishlarini tahlil qiladi.

Shu tariqa tadqiqot metodologiyasida mustaqil ta'lim "uyga berilgan topshiriq" darajasidan "mustaqil kasbiy faoliyatni modellash" darajasiga ko'tariladi. Mazkur metodik o'zgarish bo'lajak texnologiya o'qituvchisining hunarmandchilikka oid kasbiy sifatlarini faqat mashq qilish orqali emas, balki real kasbiy vaziyatga yaqinlashtirilgan faoliyat orqali shakllantirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Синкина Е. А. Организация самостоятельной работы студентов для формирования профессиональных компетенций // *Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Машиностроение, материаловедение*. – 2012. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-samostoyatelnoy-raboty-studentov-dlya-formirovaniya-professionalnyh-kompetentsiy> КиберЛенинка
2. Квашко Л. П., Квашко В. В. Самостоятельная работа студентов в вузе как фактор развития их профессиональной компетентности // *Вестник Академии знаний*. – 2014. – № 1(8). – С. 99–104. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/samostoyatelnaya-rabota-studentov-v-vuze-kak-faktor-razvitiya-ih-professionalnoy-kompetentnosti> КиберЛенинка
3. Кутепова Л. И., Никишина О. А., Алешугина Е. А., Лошкарева Д. А., Костылев Д. С. Организация самостоятельной работы студентов в условиях информационно-образовательной среды вуза // *Азимут научных исследований: педагогика и психология*. – 2016. – № 1(14). – С. 129–132. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-samostoyatelnoy-raboty-studentov-v-usloviyah-informatsionno-obrazovatelnoy-sredy-vuza> КиберЛенинка
4. Запорожец В. Н. Активизация самостоятельной работы студентов в условиях модульно-рейтинговой системы образования // *Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения*. – 2008. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/aktivizatsii-samostoyatelnoy-raboty-studentov-v-usloviyah-modulno-reytingovoy-sistemy-obrazovaniya> КиберЛенинка
5. Об утверждении Правил организации учебного процесса по кредитной технологии обучения в организациях высшего и (или) послевузовского образования: приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 20 апреля 2011 года № 152, зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 27 мая 2011 года № 6976. – URL: <https://old.adilet.zan.kz/rus/docs/V1100006976> old.adilet.zan.kz
6. Павх С. П. Совершенствование содержания подготовки будущих учителей технологии в процессе изучения декоративно-прикладного искусства // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*. – 2011. – № 3. – С. 179–185. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-soderzhaniya-podgotovki-buduschih-uchiteley-tehnologii-v-protseste-izucheniya-dekorativno-prikladnogo-iskusstva> ped-ejournal.cdu.edu.ua
7. Малий Д. В. Подготовка будущих учителей труда (технологии) к реализации техник декоративно-прикладного искусства: методический аспект // *Международный научно-исследовательский журнал*. – 2025. – № 12(162). – DOI: 10.60797/IRJ.2025.162.45. – URL: <https://doi.org/10.60797/IRJ.2025.162.45> research-journal.org
8. Малий Д. В. Подготовка будущих учителей труда (технологии) к применению техник декоративно-прикладного искусства в процессе реализации инклюзивного образования // *Вестник педагогических наук*. – 2026. – № 1. – С. 205–210. – URL: <https://journals.rcsi.science/2687-1661/article/view/394880> RCSI Journals Platform
9. Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан. *Высшее образование в Республике Казахстан. 2023/2024 учебный год*. – 2023. – URL: <https://stat.gov.kz/ru/news/vysshee-obrazovanie-v-respublike-kazakhstan/> Статистика бюросы
10. Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан. *Высшее и послевузовское образование в Республике Казахстан. 2025/2026 учебный год*. – 2025. – URL: <https://stat.gov.kz/ru/news/vysshee-i-posclevuzovskoe-obrazovanie-v-respublike-kazakhstan/> Статистика бюросы